

Expropriering av mark ökar fattigdomen på den Etiopiska landsbygden

Tusentals fattiga jordbrukare i Etiopien förlorar varje år sin mark till förmån för nya vägar, dammar, plantage och industrier. För många av de som drabbas väntar osäkra processer, ökad fattigdom och svårigheter att livnära sig.

Expropriering, att med tvång ta mark och annan egendom från enskilda för att uppfylla ett större allmänt intresse, är ett globalt fenomen som utnyttjas flitigt. Även i Sverige förekommer detta när mark behövs för exempelvis vägbyggen. I Etiopien, som är en av de snabbast växande ekonomierna i Afrika söder om Sahara, har det kommit att bli ett vanligt sätt för att komma åt mark för olika typer av utvecklings- och infrastrukturprojekt såsom vägbyggen, anläggning av dammar eller plantager.

När detta görs så blir många familjer av med sin jordbruksmark. I Etiopien lever nästan 85 % av befolkningen som jordbrukare på landsbygden och de är helt beroende av att kunna försörja sig på det som marken ger. När de förlorar sin mark minskar denna möjlighet drastiskt.

Den genomförda undersökningen pekar mot att andelen som lever under fattigdomsgränsen bland de som blivit exproprierade i det aktuella området ökade från 40 %, vilket motsvarar snittet i hela Etiopien, till över 80 % efter att exproprieringen genomförts.

Förutsättningar för markägande och markfrågor i Etiopien skiljer sig markant från stora delar av övriga världen. Det finns ingen privat äganderätt av mark, utan all mark ägs av staten. Individer kan få en långsiktig nyttjanderätt som även kan ärvas mellan generationer, men något privat markägande existerar inte. Detta gör också att förutsättningarna för expropriering ser annorlunda ut. Vid expropriering ersätts endast kostnaderna för hus och anläggningar som är uppförda på marken, själva markens värde ersätts inte. För jordbruksmark ersätts även den ekonomiska skada som jordbrukaren får av att inte längre kunna odla på marken. Dessutom har den som brukar marken rätt att få ersättningsmark för det som exproprieras. Detta förutsätter dock att det finns mark tillgänglig som kan ges i ersättning, vilket inte alltid är fallet.

Många av de som exproprieras upplever att de inte fått tillräckligt mycket ekonomisk ersättning för att kunna bygga ett nytt hus eller att den mark de fått som ersättningsmark inte är tillräckligt bra för att kunna odla på. Det finns också osäkerheter i värderingen av hus och andra tillgångar gjordes i samband med exproprieringen. Det finns ingen tydlig dokumentation tillgänglig där det går att se vem som har fått vilken kompensation och för vad. De som genomför värderingarna har inte någon ordentlig utbildning för detta och förståelsen för vilka regler som gäller är mycket låg bland de som drabbas. Risken för godtycklighet och korruption i värderingsprocessen är stor.

Studien som detta baseras på genomfördes som ett examensarbete under våren 2015 i Amhara-regionen i norra Etiopien. I det aktuella området har mark tillhörande mer än 2 500 familjer blivit exproprierade för att anlägga en stor sockerrörsplantering.

Intervjuer har utförts dels med personer som drabbats av exproprieringen, men också med representanter från lokala myndigheter och personer som var delaktiga i värderingen av tillgångar under exproprieringen.